

มิติสุนทรียศาสตร์ในดาบเมือง

Aesthetics Dimensions in Muang Sword

พระศุภวัฒน์ สุขวาทโน (เกตุกระตึก), พระมหาชัชวาลย์ ฐิตคุโณ (จารย์คุณ), จักรี ศรีจารุเมธีญาณ

Phra Supawat Sukhawattano (Ketkatuk), Phramaha Chatchawan Thitaguno (Jankhoon), Chakkree

Sricharumedhiyan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตอีสาน

Mahamakut Buddhist University Isan Campus

E-mail : supawat.bbooyy1989@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-5118-1089>

E-mail : 2533chat@gmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1362-3007>

Corresponding author e-mail: chakkree.sri@mbu.ac.th, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-5522-5117>

Received 30/09/2022

Revised 08/10/2022

Accepted 09/10/2022

บทคัดย่อ

สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์หนึ่งของสาขาปรัชญาที่ว่าด้วยเรื่องคุณค่าของความงาม ทั้งเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นหรือเกิดเองโดยธรรมชาติ สัมผัสผ่านทางตาเห็นรูป เกิดเป็นความรู้สึกว่าชอบ ยินดี เพลิดเพลิน อิ่มใจ ในวัตถุสิ่งนั้น ด้วยเหตุนี้สุนทรียศาสตร์จึงเป็นแขนงที่ศึกษาแสวงหาความรู้และวิเคราะห์เกี่ยวกับความงามคืออะไร ใช้ทฤษฎีตัดสินคุณค่าความงามอย่างไร ดังนั้นจึงเป็นเหตุผลเพื่อวิเคราะห์มิติสุนทรียศาสตร์ในดาบเมืองมูมมอในศาสตร์ที่ว่าด้วยความงามความรู้สึกที่น่าพึงพอใจ ความรู้สึกชอบ มีเสน่ห์ ลุ่มหลงในมนต์ที่มีอัตลักษณ์ที่ปรากฏในดาบเมือง โดยอาศัยหลักทฤษฎีการตัดสินคุณค่าความงาม มี 3 ทฤษฎี คือ ทฤษฎีแบบจิตวิสัย หรืออัตวิสัย ทฤษฎีวัตถุวิสัย และทฤษฎีสัมพันธนิยม ซึ่งดาบเมืองสามารถพบได้ในจังหวัดภาคเหนือของไทย คือ เชียงใหม่ เชียงราย แม่ฮ่องสอน ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน พะเยา เดิมเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ต่อมาภายหลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตรงกับรัชกาลที่ 5 มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจึงกลายเป็นจังหวัดทางภาคเหนือของประเทศไทยตอนบน มีมรดกตกทอดและอัตลักษณ์นั้นคือ ดาบเมือง ประกอบด้วย 2 มิติ คือ “รูปธรรม” ความงามในองค์ประกอบของดาบเมืองมีรูปร่าง รูปทรง สัดส่วน สมบูรณ์ ที่สามารถจับต้องได้ และ “นามธรรม” เป็นความงาม ความเชื่อ เชิงจิตวิญญาณที่ไม่สามารถจับต้องได้ ต้องใช้ความรู้สึกทางอารมณ์ในการเข้าถึงคุณค่าสุนทรียะในดาบเมืองจึงอาศัยเกณฑ์ตัดสินได้จากทฤษฎีสัมพันธนิยม ที่ให้มิติของความงามทั้งวัตถุและความรู้สึก

คำสำคัญ: มิติสุนทรียศาสตร์; ดาบเมือง; คนเมือง

Abstract

Aesthetics is a study of philosophy that deals with the principles of beauty that are created by humans and nature. It happens in our minds when we engage with objects by viewing visual art. In this case, aesthetics is a branch of philosophy to study and analyzes what aesthetic values are and how to employ the theory through judgments of taste. Thus, this is the reason to analyze the aesthetic dimensions of the Muang Sword regarding the beauty, satisfaction, and affection of the Muang sword's identity. By using the three values of beauty theory to analyze it; subjectivism theory, objectivism theory, and relativism theory. Muang sword can be found in the Northern provinces of Thailand; Chiang Mai, Chiang Rai, Mae Hong Son, Lamphun, Lampang, Phrae, Nan, and Phayao. In the past, those used to be part of the Lanna Kingdom then they were become a part of Siam by King Rama V in the Rattanakosin eras. When the government has been changed, those provinces in the North became part of Thailand and Muang sword also came to be a heritage and identity of the Northern provinces, of Thailand. Its beauty can be divided into two dimensions; concrete and abstract. Regarding concrete, its beauty in the element of the sword is complete and can be touched. For the abstract, its beauty and belief in the soul could not touch and judge the aesthetic in Muang's sword by using the relativism theory regarding the beauty of objects and feelings.

Keywords: Aesthetic Dimensions; Muang Sword; Local People

บทนำ

สุนทรียศาสตร์ เป็นศาสตร์สาขาหนึ่งในปรัชญาหรือแขนงที่ว่าด้วยความรู้สึกภายในที่ส่งผ่านจากภายนอกสิ่งนั้นอาจเป็นสิ่งที่มนุษย์รังสรรค์สร้างขึ้นหรือเกิดจากธรรมชาติที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำของฝีมือมนุษย์ เช่น ตาเห็นรูป ความรู้สึกว่าชอบ ยินดี เพลิดเพลิน อิ่มใจ เป็นต้น ด้วยการมีองค์ประกอบหลายอย่าง ฉะนั้น สุนทรียศาสตร์เป็นแขนงที่ศึกษาแสวงหาความรู้และวิเคราะห์เกี่ยวกับเรื่องความงาม ทั้งในเรื่องธรรมชาติของความงาม ว่าความงามคืออะไร ความงามมีลักษณะอย่างไร เราวินิจฉัยและตัดสินความงามอย่างไร อะไรคือมาตรฐาน หรือเกณฑ์ในเรื่องของความงาม (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2561 : 4) แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นของสุนทรียศาสตร์จึงเป็นการที่ยากจะอธิบายหรือนิยามความหมายของคำ อาจเป็นเพราะเป็นภาษาที่ใช้สื่อสาร ความหมายตามที่สามัญชนทั่วไปเข้าใจ อย่างเช่น ศาสนาจะมองเรื่องสุนทรียศาสตร์ในแง่ของความดี หรือชีวิตเราย่อมต้องการความสุขที่แท้จริง แล้วอะไรเล่าเป็นความสุขที่แท้จริงของมนุษย์ เหตุเพราะพื้นฐานของแต่ละบุคคลอาจจะพบเจอที่แตกต่างกัน และคำว่า “ความงาม” ในภาษาไทยนั้นมีความหมายที่ค่อนข้างหลากหลายและกว้างมาก รวมถึงมากกว่าเพียงแค่ตามองเห็น แต่รวมถึงความรู้สึกภายในจิตใจ อีกนัยยะหนึ่ง

[662]

หากบอกว่าสิ่งที่มองนั้นไม่มีความงามก็เป็นอีกมุมที่เกิดจากการตัดสินใจจากภายในความรู้สึก ดังนั้นจึงต้องอาศัยความหมายของนักปราชญ์ที่มีมุมมองเกี่ยวกับสุนทรียศาสตร์ ที่ได้ให้นิยามไว้ดังต่อไปนี้

สุนทรียศาสตร์ คือ มาจากคำสองคำรวมกันคือ “สุนทรีย” แปลว่า เกี่ยวกับความนิยม ความงาม กับคำว่า “ศาสตร์” แปลว่า วิชา ดังนั้นเมื่อรวมกันแล้วมีความหมายถึง วิชาที่ว่าด้วยนิยามของความงาม (ราชบัณฑิตยสถาน, 2525 : 845) ซึ่งคำว่า งามหรือความงามนั้นหมายถึง สุนทรียะและสุนทรียภาพ ซึ่งมีความหมายกว้างขวางมากไม่ใช่หมายถึงความงามดังที่ใช้นั้นทั่วไป (กัจจ สุนพงษ์ศรี, 2555 : 27) เนื่องจากในศาสตร์ของมิติสุนทรียะจะเป็นการเข้าถึงความรู้สึกหรืออินเนอร์ที่อยู่ภายในลึกๆ ที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าถึงได้ เช่น อาจเป็นความงามของศิลปกรรม ธรรมชาติสิ่งแวดล้อม รวมทั้งความประณีตงดงามของจิตใจ ซึ่ให้เห็นว่าความงามเป็นสิ่งที่เกิดจากความพึงพอใจที่ได้พึงพิณิจสิ่งใดก็จะเป็นสิ่งที่งามได้ หากมันเป็นสิ่งที่เรามีการเพ่งพิณิจทางสุนทรียะ (Aesthetic contemplation) และการตระหนักรู้ทางสุนทรียะ (Aesthetic consciousness) (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2561 : 87) ที่อยู่ในลักษณะใดก็ได้ที่ไม่ทำให้รู้สึกน่ารังเกียจสะอิดสะเอียนของสิ่งนั้น ความงามในมิติของแต่ละบุคคลย่อมมีความแตกต่างกัน ดังนั้น การศึกษาปัญหาทางสุนทรียศาสตร์ว่า เป็นวิธีการศึกษาโดยใช้ปัญหาเป็นตัวตั้ง เช่น ปัญหาที่ว่าความงามคืออะไร ศิลปะคืออะไร วัตถุทางสุนทรียะคืออะไร คุณค่าทางสุนทรียะเป็นวัตถุวิสัยหรือจิตวิสัย ศิลปะสัมพันธ์กับสิ่งอื่น เช่น ความจริง ความรู้ ศิลธรรมหรือไม่อย่างไร แล้วคว่านักคิดปรัชญาต่างๆ ในสาขาสุนทรียศาสตร์นั้นคิดและถกเถียงในเรื่องหรือประเด็นนั้นอย่างไร การศึกษาด้วยวิธีการนี้จะช่วยให้เห็นและเข้าใจปัญหาและประเด็นทางความคิดต่างๆ ที่มีอยู่ในสุนทรียศาสตร์ ได้ดี อีกทั้งยังทำให้สามารถลงลึกในรายละเอียดของแต่ละเรื่องละประเด็นได้มาก ซึ่งก็มีผู้ที่ศึกษาสุนทรียศาสตร์นิยมใช้วิธีไม่น้อย (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2561 : 8-9) การจะประเมินว่าสิ่งนั้นคือ ความงามทั้งนี้ก็ต้องอาศัยจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลหรือความชำนาญ เชี่ยวชาญเฉพาะทางด้วย

ดังนั้น สุนทรียศาสตร์ หมายถึง เป็นสาขาหนึ่งในปรัชญาที่ว่าด้วยความรู้สึกภายในที่ส่งผ่านจากผ่านการมองกระทบไปยังสิ่งนั้นๆ สู่ภายนอกร่างกายของผู้มอง ซึ่งเป็นสิ่งที่มนุษย์รังสรรค์สร้างขึ้นหรือเกิดจากธรรมชาติ เช่น ตาเห็นรูป ความรู้สึกว่าชอบ ยินดี เพลิดเพลิน อิ่มเอิบใจ กระชุ่มกระชวย เป็นต้น ถือว่านั่นคือการเข้าถึงอารมณ์ของคุณค่าทางความงามหรือมีสุนทรียะ เนื่องจากการเข้าถึงคุณค่าด้านความงามจำเป็นต้องอาศัย 2 ปัจจัยหลัก คือ การมอง การได้สัมผัส จากนั้นสิ่งภายนอกส่งผลให้เกิดความรู้สึกภายในว่าสิ่งนั้นเป็นสิ่งที่ควรประทับใจก่อให้เกิดความชื่นชอบ รื่นรมย์ ในการเสพความงามทางวัตถุในเชิงกายภาพเหมาะสำหรับกลุ่มวัตถุนิยม (Materialism) ให้เกิดความสุขหรือเป็นการเข้าถึงสุนทรียะที่เรียกว่า อินเนอร์ (inner) ที่ถือว่าความสุขทางกายภาพหรือวัตถุนั้นเป็นสิ่งที่มีความค่าสูงสุด รวมทั้งกลุ่ม อนุรักษ์นิยม (conservatism) ที่มองว่าวัฒนธรรมหรืออารยธรรม จริยธรรมอันดีงามแต่โบราณ ที่เป็นแบบแผนทางสังคมให้เกิดความผาสุกควรเหมาะแก่การคงมีดำรงคงไว้และปฏิเสธ พร้อมทั้งจะคัดค้านแนวคิดที่เป็นแบบแผนสมัยใหม่อยู่เสมอ แต่จะมุ่งหวนกลับคืนสู่วิถีทางเก่าๆ ตามที่ตนเองยินดียอมรับโดยุษฎี ในลักษณะนี้ถือได้ว่าสุนทรียะที่ไม่สามารถจับต้องในเชิงของกายภาพได้ แต่เป็นการเข้าถึงความงามได้โดยการยอมรับ ยินดี ในเชิงของความรู้สึกภาวะอารมณ์

ทฤษฎีความงามในมิตินัยโบราณ

ความงามในมิติของโซเครตีส (Socrates) ได้เสนอว่า สิ่งต่างๆ นั้นเป็นสิ่งที่มียุ่เองเป็นอยู่เอง มียุ่เป็นอยู่ด้วยตนเอง เป็นอิสระไม่ขึ้นกับเหตุปัจจัยอื่นใด โดยในทางสุนทรียศาสตร์ก็จะถือว่าความงามเป็นสิ่งที่มียุ่ด้วยตัวของมันเองไม่ขึ้นกับความเห็นหรือการกำหนดของผู้ใด นอกจากนี้ความงามเป็นผลมาจากความรักที่เน้นไปที่จิตวิญญาณของบุคคล โดยความรักนั้นเป็นความต้องการทางจิตวิญญาณของมนุษย์ที่จะเข้าถึงความงามอันเป็นทิพย์ ผู้ที่มีความรักไม่ได้แสวงหาความงามเท่านั้น แต่ยังต้องการที่จะสร้างสรรค์ความงามด้วย และความงามนั้นเป็นสิ่งที่จะคงอยู่หรือรักษาไว้ได้ด้วยความรักที่ประกอบด้วยปัญญา คุณธรรม ความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และความเชื่อมั่นในสิ่งที่ดีงามของตน ความงามในลักษณะนี้จึงเป็นความงามทางจิตวิญญาณที่จะเข้าถึงความเป็นอมตะของความรักคือ การมีปัญญาที่แท้จริง (พวง มินอก, 2532 : 24) จะเห็นได้ว่าความงามในมิติของโซเครตีสเป็นการมองความงามในเชิงนามธรรมที่ไม่ใช่เน้นในลักษณะความงามทางกายภาพ หากแต่มองในมิติของความรู้สึกแห่งความเป็นมนุษย์ที่ส่งผ่านออกมาจากภายในที่เรียกว่า ความรักหรือจิตวิญญาณ พร้อมกับปัญญาที่ก่อให้เกิดคุณธรรมเพื่อส่งต่อไปยังบุคคลอื่นทั่วไปโดยเป็นความปรารถนาดีต่อเพื่อนมนุษย์โลก นำพาสู่สังคมที่เป็นสุขดำรงคงไว้บนความยุติธรรม

ความงามในมิติของเพลโต (Plato) เป็นศิษย์ของโซเครตีสและมุมมองของความงามหรือสุนทรียศาสตร์จะมีการอิงจากความรู้พื้นฐานด้านอภิปรัชญาและญาณวิทยา อภิปรัชญาของเพลโตได้แบ่งโลกออกเป็น 2 โลก คือ โลกของรูปแบบ (form) และโลกที่รับรู้ได้ เพลโตมองว่าโลกที่รับรู้ได้รวมถึงสิ่งของต่างๆ ในนั้น คือ สำเนาที่ไม่สมบูรณ์แบบจาก รูปแบบ แนวความคิดโดยที่รูปแบบเหล่านี้จะไม่เปลี่ยนแปลง และอยู่ในเป็นอมตะ การที่จะเข้าใจจำเป็นต้องใช้สติปัญญาหรือเหตุผล สำหรับเพลโต (Plato) สุนทรียศาสตร์หรือศิลปะนั้นไม่ได้เป็นสิ่งที่ดีหรือมีคุณค่าในตัวเอง แต่คุณค่าของศิลปะนั้นอยู่ที่การสามารถทำให้คนในสังคมเป็นคนดีมีศีลธรรม และมาตรการที่ เพลโตใช้ตัดสินศิลปะนั้นก็ไม่ใช่การที่เป็นเรื่องของความงาม หากแต่เป็นมาตรการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของความจริง ศีลธรรม การศึกษาและการเมือง ศิลปะตามแนวคิดของเพลโตจึงไม่ใช่ศิลปะเพื่อศิลปะ แต่เป็นศิลปะเพื่อสังคม (ลักษณะวัต ปาละรัตน์, 2561 : 36) จะเห็นได้ว่าเพลโตพยายามอธิบายความงามในทัศนะทางอภิปรัชญา โดยการอ้างทฤษฎีโลกของแบบ (form) ที่เป็นในเชิงของแนวความคิดที่เชื่อว่าไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่สมบูรณ์คงสภาวะแบบแนวคิดสมบูรณ์ ในการทำความเข้าใจในลักษณะเช่นนี้จำเป็นต้องอาศัยการใช้สติปัญญา เพื่อให้สามารถเข้าถึงความจริงแท้ที่เป็นสัจจะทางปรัชญาของเพลโต คือ เห็นว่าความงามนั้นขึ้นอยู่กับวัตถุที่มีอยู่ในสิ่งทั้งหลายโดยไม่ต้องอาศัยจิต เพราะมนุษย์จะรับรู้ความงามนั้นได้หรือไม่ก็ตามความงามนั้นก็ยังคงอยู่เป็นเช่นนั้นของมันเอง

นอกจากทฤษฎีความงามในมิตินัยโบราณดังที่ได้กล่าวมาแล้วนักปรัชญาตะวันออกที่เป็นบุคคลสำคัญนั้นคือ ขงจื๊อ มีแนวคิดเกี่ยวกับคุณธรรมความประพฤติอันดีงาม เช่น สังคมสงบร่มเย็น ความจงรักภักดี ความซื่อสัตย์ เน้นวัฒนธรรมการเคารพบรรพบุรุษและจารีตประเพณีพิธีกรรม เป็นต้น ซึ่งมีข้อสรุปจากคัมภีร์หลุนฮิว

ของขงจื้อยุคต้นว่า ไม่ได้ให้คำอธิบายเกี่ยวกับทฤษฎีสุนทรียศาสตร์ที่ชัดเจนเป็นระบบ แต่จากการศึกษาบทสนทนาในคัมภีร์เล่มนี้ได้ปรากฏร่องรอยที่สามารถทำความเข้าใจลักษณะสำคัญของสุนทรียศาสตร์ขงจื้อได้ คือ สุนทรียศาสตร์ขงจื้อมุ่งตอบคำถามเกี่ยวกับชีวิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำถามที่ว่าเราจะมี *ชีวิตที่ดี* อยู่ท่ามกลางสังคมที่สับสนวุ่นวายอย่างไร โดยที่ชีวิตนั้นยังคงรักษาความร่มเย็นดีและความกลมกลืนสมดุลเอาไว้ได้ ดังนั้นความงามของขงจื้อจะถูกถ่ายทอดผ่านทางกล่าวบอกเล่าจากลูกศิษย์ระหว่างสนทนากับขงจื้อ ซึ่งสะท้อนถึงกระบวนการทางแนวคิดเกี่ยวข้อจากความงามในมิติของชีวิตที่เป็นไปอย่างมีระบบและสอดคล้องกับวัฒนธรรมโบราณที่มีมาจากรุ่นสู่รุ่นของชนชาติจีน เพื่ออนุรักษ์วิถีรูปแบบในเชิงสังคมที่เป็นระเบียบมีแบบแผน (อันธิมา แสงชัย, 2557 : 203) ซึ่งกล่าวได้ว่าความงามที่แท้จริงของขงจื้อนั้นเน้นเรื่องความสงบ ความผาสุก ไร้อารมณ์โกรธแค้นโดยมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ทฤษฎีความงามหรือสุนทรียศาสตร์ คือ สิ่งต่างๆ มีอยู่เช่นนั้นด้วยตัวของมันเอง มีอิสระไม่ถูกกำหนดด้วยปัจจัยภายนอก แต่เป็นเพราะมนุษย์ที่มีความรู้สึกภายในที่เป็นด้านบวก จึงนิยมให้คุณค่าของสิ่งนั้นว่า งามหรือความงาม ซึ่งเป็นผลมาจากรูปแบบ (form) และโลกที่รับรู้ได้ แต่ยังคงต้องอาศัยการมี สติปัญญาหรือเหตุผล ในทางกลับกันความงามถูกมองในเชิงการมีระเบียบทางสังคมที่ต้งามอีกด้วย

ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัย ทฤษฎีการตัดสินคุณค่าทางสุนทรียะ มีอยู่ 3 ทฤษฎี คือ 1) ทฤษฎีแบบจิตวิสัยหรืออัตวิสัย (Subjectivism) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับจิตของผู้รับรู้และเห็นว่าไม่มีคุณสมบัติใดที่ทำให้เกิดความรู้สึกทางสุนทรียะอยู่ในวัตถุ โดยในการรับรู้วัตถุทางสุนทรียะ ผู้รับรู้ก็เพียงแค่แสดงออกถึงความรู้สึกส่วนตัวที่มีต่อสิ่งนั้น 2) ทฤษฎีวัตถุวิสัย (Objectivism) เป็นทฤษฎีที่ให้ความสำคัญกับวัตถุทางสุนทรียะเพียงอย่างเดียวโดยไม่เกี่ยวข้องกับจิตหรือความรู้สึกของผู้รับรู้ คุณค่าทางสุนทรียะเป็นคุณสมบัติที่มีอยู่เองในวัตถุสุนทรียะโดยอิสระ และไม่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับการรับรู้ การตอบสนองทางความรู้สึกทางสุนทรียะของผู้ที่รับรู้ และ 3) ทฤษฎีสัมพัทธ์นิยม (Relativism) มีทฤษฎีที่อยู่ที่ตรงกลางระหว่างทฤษฎีวัตถุวิสัยและทฤษฎีจิตวิสัย โดยมีการให้ความสำคัญกับทั้งจิตของผู้รับรู้และวัตถุ คือมองว่าทั้งจิตและวัตถุต่างก็เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องและมีความสำคัญในการสร้างคุณค่าทางสุนทรียะ และเห็นว่าคุณค่าทางสุนทรียะนั้นเป็นทั้งคุณค่าที่มีอยู่ในตัวเองของสิ่งสุนทรียะ และเป็นคุณค่าที่มีอยู่ในจิตของผู้รับรู้ด้วย (ลักษณะวัต ปาลรัตน์, 2561 : 16-17) จะเห็นได้ว่าการที่จะตัดสินคุณค่าของความงามต่างๆ ซึ่งยากต่อการประเมิน เพราะความงามของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันจึงมีเกณฑ์ตัดสิน เพื่อเป็นตัวกลางเชื่อมระหว่าง ผู้ที่มองถึงความงาม กับ สิ่งที่ถูกมองว่าการเข้าถึงคุณค่าความงามควรมีการตัดสินอย่างแท้จริง

ประวัติศาสตร์ล้านนาหรือคนเมือง

คนไทยภาคเหนือเรียกตนเองว่า คนเมือง เมื่อครั้งอดีตเคยเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนาก่อนที่มีหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ได้พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ของล้านนาสามารถแบ่งได้เป็น 3 สมัย คือ

1. สมัยสร้างอาณาจักร (พ.ศ. 1839 – พ.ศ. 1898) เป็นสมัยที่ก่อตั้งอาณาจักรล้านนาซึ่งตรงกับสมัยราชวงศ์มังราย มีพญามังรายเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักร และส่งราชบุตรไปปกครองเมืองเชียงตุงและเมืองน่าน สมัยที่อาณาจักรเริ่มก่อตั้งนี้รวมเวลา 59 ปี มีพระมหากษัตริย์ราชวงศ์มังราย 5 พระองค์

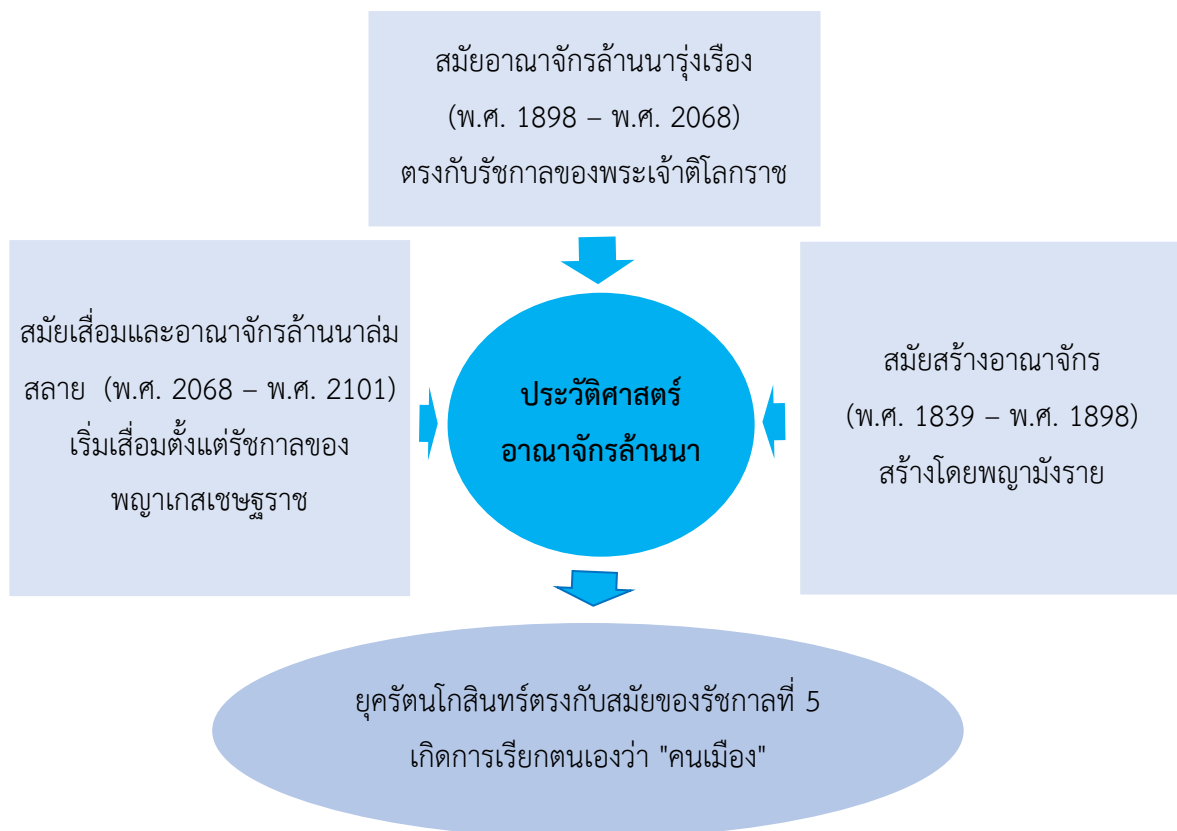
2. สมัยอาณาจักรล้านนารุ่งเรือง (พ.ศ. 1898 – พ.ศ. 2068) อาณาจักรล้านนาเริ่มเจริญรุ่งเรืองในสมัยพญากือนา (พ.ศ. 1898 – พ.ศ. 1928) และต่อมาจนถึงสมัยพญาแก้ว (พ.ศ. 2038–พ.ศ. 2068) อาณาจักรล้านนารุ่งเรืองเป็นเวลา 170 ปี ความเจริญสูงสุดอยู่ในสมัยพระเจ้าติโลกราช (พ.ศ. 1984 – พ.ศ. 2030) ซึ่งถือเป็นยุคทองของล้านนาในสมัยนี้อาณาจักรล้านนาได้เมืองแพร่ น่าน เมืองสืป่อ เมืองยอง และเมืองเชียงรุ่งรวมไว้ใน อาณาจักรล้านนา

3. สมัยเสื่อมและอาณาจักรล้านนาล่มสลาย (พ.ศ. 2068 – พ.ศ. 2101) อาณาจักรล้านนาเริ่มเสื่อมตั้งแต่สมัยพญาเกสเชษฐราช (พ.ศ. 2068 – พ.ศ. 2081) จนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าใน พ.ศ. 2101 สมัยเสื่อมและล่มสลายของล้านนาในช่วงเวลา 32 ปี ก่อนที่จะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า (สร้อยดี อ่องสกุล, 2561 : 86-121)

เมื่อราวปี พ.ศ. 2317 หลังจากที่ล้านนาได้รับอิสรภาพจากพม่า และเปลี่ยนมาอยู่ภายใต้การปกครองของสยามในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช โดยมีเจ้าผู้ครองนครอิสระ เมื่อปี พ.ศ. 2427 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง ล้านนาบางส่วนจึงกลายเป็นมณฑลพายัพหรือมณฑลลาวเฉียง ในประมาณปีพ.ศ. 2442 ล้านนาได้เปลี่ยนเป็นแบบมณฑลเทศาภิบาล เนื่องจากการยกเลิกหัวเมืองประเทศราช ซึ่งถือว่าเป็นการรวมเอาดินแดนล้านนามาเป็นส่วนหนึ่งของสยามมาจนถึงปัจจุบัน (ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว, 2545 : 164) และการเรียกคำว่า “คนเมือง” เป็นคำที่ใช้เรียกคนไทยถิ่นล้านนา ตั้งแต่เชียงใหม่ตลอดจนคนทางภาคเหนือ เหตุที่ต้องเรียกตัวเองว่า “คนเมือง” เกิดขึ้นเพราะเรียกตนเองเพื่อตอบโต้และเลี่ยงการถูกเหยียดหยามทั้งจากพม่าและสยาม จึงกล่าวได้ว่า คำว่า “คนเมือง” เป็นคำที่เพิ่งจะเกิดขึ้นมาในสมัยหลังการปฏิรูปการปกครองจรรยาธิราชที่ 5 ซึ่ง การเรียกดินแดนนี้อย่างเป็นทางการในเวลานั้นจึงเรียกว่า มณฑลพายัพ และหลังเปลี่ยนแปลงการปกครองได้ยกเลิกมณฑลเทศาภิบาลแล้ว ก็เรียกดินแดนส่วนนี้ตามที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ว่า ภาคเหนือ โดยเฉพาะตั้งแต่ พ.ศ. 2482 เมื่อมีการเปลี่ยนชื่อจากสยามเป็นประเทศไทย ดังนั้นจึงเรียกดินแดนแห่งนี้ว่าภาคเหนือ โดยความหมายเฉพาะภาคเหนือตอนบน เพราะเป็นดินแดนที่เคยเป็นอาณาจักรล้านนาประกอบด้วย 8 จังหวัด คือ เชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง แพร่ น่าน เชียงราย พะเยา และแม่ฮ่องสอน (สร้อยดี อ่องสกุล, 2561 : 424) ต่อมา ราวปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา จึงเกิดกระแสท้องถิ่นนิยมในพื้นที่ของสังคมล้านนามีนามว่า ล้านนาวัตร จึงเป็นยุคที่ฟื้นฟูความเป็นอัตลักษณ์ในภูมิภาคทางเหนือที่เป็นมรดกตกทอดจากการหล่อหลอมรวมตัวของวัฒนธรรมจากบรรพชนนานมา ในที่นี้จะกล่าวเฉพาะเรื่องอาวุธที่นิยมเรียกว่า “ดาบเมือง” หากกล่าวถึงดาบคือ เป็นอาวุธมีคมชนิดหนึ่งที่มีใบมีดแหลม และคม เป็นการใช้สำหรับฟันและแทงศัตรูต่อสู้ มีทั้งด้ามที่มีความยาวหรือสั้นตามความเหมาะสมและถนัดของผู้ใช้งาน ทำมาจากวัสดุที่เป็นโลหะเพื่อความแกร่งและคงทน ซึ่งดาบเมืองยังมีการผนวกเข้าระหว่างความเชื่อกับวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันอีกด้วย ตามที่ปรากฏใน ระบบวันหนไท คือ ในแต่ละ

วันควรหรือไม่ควรทำกิจกรรมใดบ้าง ซึ่งดาบได้มีส่วนเข้ามามีอิทธิพลเกี่ยวข้องกับระบบหนไท คือ 1) วันกัดไส้ (วันที่ 6) อย่าซื้อมืด หอก ดาบ จะฆ่าตนเอง อย่างหวานกล้า 2) วันกาบเส็ด (วันที่ 11) อย่าเอาไหมมาคาดดาบ (สะพายดาบ) จะฉิบหาย สร้างหูกทอผ้า เจ้าของจะอายุสั้น 3) วันกำเม็ด (วันที่ 20) อย่าซื้อหรือด้ามืด หอก ดาบ จะฆ่าตนเองตาย 4) วันพ่ายพ้าว (วันที่ 11) ไม่ควรตีเหล็กทำดาบ จะเป็นภัยแก่ตนเอง (ชยุตภฏ คำมูล, 2553 : 111) จะเห็นได้ว่า แม่ดาบเมืองยังมีอิทธิพลสะท้อนทัศนคติทางความเชื่อ ให้เข้ากับวิถีดำเนินชีวิตประจำวันของคนเมืองทางภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ประวัติศาสตร์คนเมืองคือ 1) สมัยสร้างอาณาจักร โดยมีพญามังรายเป็นผู้ก่อตั้งอาณาจักร และส่งราชบุตรไปตามเมืองต่างๆ 2) สมัยอาณาจักรล้านนารุ่งเรือง เริ่มเจริญรุ่งเรืองในสมัยพญากือนา เป็นเวลา 170 ปี ความเจริญสูงสุดซึ่งถือเป็นยุคทองของล้านนาอยู่ในสมัยพระเจ้าติโลกราช และ 3) สมัยเสื่อมและอาณาจักรล้านนาล่มสลาย เริ่มเสื่อมตั้งแต่สมัยพญาเกสเชษฐราช จนกระทั่งตกเป็นเมืองขึ้นของพม่าใน เป็นช่วงเวลา 32 ปี ก่อนที่จะตกเป็นเมืองขึ้นของพม่า จากนั้นล้านนาได้รับอิสรภาพแล้วจึงอยู่ภายใต้การปกครองของกรุงธนบุรี และในรัตนโกสินทร์ถือว่าเป็นประเทศราชของสยามที่มีเจ้าผู้ครองนครอิสระ เมื่อ พ.ศ. 2427 แล้วเป็นส่วนหนึ่งของสยามโดยสมบูรณ์ จนกระทั่งเรียกกลุ่มชนของตนว่า “คนเมือง” จากเนื้อหา ดังที่กล่าวมาพอสรุปได้ตามแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 1 แสดงถึงบริบททางประวัติศาสตร์ความเป็นมาของคนเมือง

ประเภทของดาบ

นอกจากดาบเป็นอาวุธแล้วยังเป็นเครื่องหมายแห่งความแข็งแกร่งของผู้ชายอีกด้วย ซึ่งการแบ่งประเภทของดาบนั้นกำหนดได้กว้างๆ เป็น 3 ประเภท คือ

1) ดาบทหาร หมายถึง ดาบที่ใช้ในการศึกสงครามเป็นอาวุธประจำตัวทหาร มีขนาดยาว แข็งแรงคงทน ทำจากเหล็กชั้นดี คือ เป็นเหล็กกล้าและมีความเหนียว ไม่หักหรือบิ่นง่าย

2) ดาบตำรวจ จะมีขนาดย่อมกว่าดาบทหาร เป็นอาวุธของเจ้าหน้าที่ดูแลความสงบเรียบร้อยภายใน มีการตกแต่งด้ามและฝักให้สวยงาม ดาบบางเล่มเป็นของพระราชทาน ด้ามและฝักหุ้มด้วยเงินหรือทองคำ ด้ามทำด้วยงา เรียกดาบสวยงามเหล่านี้ว่า ดาบด้ามคำฝักคำหรือดาบลูบเงินคำ หากเป็นดาบสั้นถือเป็นอาวุธของราชวงศ์จักรี ซึ่งเรียกตำแหน่งนี้ว่า พวกดาบน้อย หรือพวกดาบริ

3) ดาบสำหรับประชาชนทั่วไป เป็นอาวุธประจำเรือนเน้นประโยชน์ที่การใช้สอย เพื่อป้องกันตัวหรือต่อสู้กับพวกโจรมีหลายขนาด แต่ส่วนมากจะเน้นที่การพกพาได้โดยสะดวก ดาบประจำเรือนนี้ผู้เป็นเจ้าของต้องหาดาบที่ตรงกับโฉลกตัวเอง เช่น คนเกิดปีใดก็ต้องหาดาบที่มีความยาวและองค์ประกอบอื่นๆ ของดาบให้ถูกโฉลก ดาบประจำเรือนขนาดสั้นที่ถือเป็นดาบประจำตัวของบรรดาพ่อค้าทั้งหลายที่นิยมพกติดตัวเดินทางไปค้าขายต่างบ้านต่างเมืองเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ดาบ หรือ แลว (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 17-18)

นอกจากนี้ดาบสามารถแบ่งออกเป็น 3 ชนิด ดังนี้ 1) ดาบจริง คือ เป็นอาวุธชนิดหนึ่งที่ใช้สำหรับฟัน จะใช้แทงด้วยก็ได้ ทำด้วยเหล็กอย่างดี 2) ดาบรำ คือ มีรูปร่างลักษณะคล้ายดาบจริง แต่ปลายไม่แหลม โดยมากทำเป็นปลายตัดแบนพอสมควร 3) ดาบตี คือ รูปร่างลักษณะเหมือนกับดาบรำ โดยมากทำด้วยหวายโป่งขนาดพอมือจับด้ามได้ถนัด ควรใช้หวายแก่ทั้งเปลือกตากแดดให้แห้ง กระบ้งทำด้วยหนัง ถักปลายและโคนของดาบเพื่อมิให้หวายแตก แล้วทาสีด้วยรัก (พอง เกิดแก้ว, 2527 : 17 – 20) และยังสามารถกำหนดแบ่งดาบได้อีกคือ 1) ดาบยศหรือดาบเจ้านายที่ใช้ประกอบยศ ประกอบตำแหน่ง เช่น พระแสงดาบ ดาบเจ้าเมือง 2) ดาบใช้ คือ ดาบที่ใช้งานได้จริงๆ เช่น ฟันหรือแทงใช้ต่อสู้ฆ่าฟัน 3) ดาบฟ้อน คือ ดาบที่ใช้ในการแสดง เช่น การฟ้อนดาบ และ 4) ดาบพิธีกรรม คือ ดาบที่จำลองขึ้นอาจทำจากไม้ กระดาษหรือรูปวาดให้หมายถึงดาบ เป็นต้น (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 18-19) จากประเภทของดาบเมืองดังที่กล่าวมาในช่วงต้นพอกล่าวได้ว่า ประเภทดาบจะขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ใช้งานเป็นหลัก หากเป็นดาบของทหารหรือดาบที่ใช้สำหรับการสู้รบจะเน้นที่ความแข็งแกร่งของวัสดุที่นำมาตีขึ้นรูป เช่น ดาบที่ตีจากบ่อเหล็กน้ำพี้ อำเภอทองแสนขัน จังหวัดอุดรธานี หรือบ่อเหล็กทอง หรือเหล็กเมืองทอง อำเภอทอง จังหวัดแพร่ ใช้ทำศาสตราวุธหรือดาบสรีกัญไชย ยังเชื่อว่ามีคุณค่าดีลี้ลี้และอาถรรพ์ในตัว อีกด้วย และดาบที่ไม่ได้มีวัตถุประสงค์เพื่อการสู้รบแต่มีไว้สำหรับการรำ เรียกว่า การฟ้อนดาบ รวมไปถึงดาบที่แสดงถึงยศถาบรรดาศักดิ์ของผู้นำชั้นสูงที่บุคคลทั่วไปไม่สามารถมีไว้ครอบครองได้

ลักษณะของดาบเมือง

มนุษย์รู้จักใช้อาวุธมาตั้งแต่สมัยดึกดำบรรพ์ เพราะอาวุธเป็นเครื่องมือสำคัญในการใช้แสวงหาอาหาร และยังเป็นเครื่องมือสำหรับป้องกันตัวที่อาจเกิดขึ้นจากสัตว์ร้ายต่างๆ ในสมัยล้านนาโบราณดาบ คือ อาวุธที่ใช้ในการศึกสงคราม นอกจากนี้ดาบยังเป็นอาวุธประจำเรือนด้วย โดยทั่วไปแล้วตัวดาบหรือ “ใบดาบ” จะทำด้วยเหล็กดี มีส่วนกว้างที่สุดประมาณ 3 นิ้วมือขวาง ยาวประมาณหนึ่งศอกถึงสองศอก มี “ก้น” คือ ส่วนที่ฝังเข้าไปในด้ามประมาณครึ่งฝ่ามือ ส่วน “ด้าม” นิยมทำด้วยไม้ไผ่ขัดด้วยเส้นหวายหรือเส้นใยอื่นๆ ทำเป็น ปลอกหรือปอบสวมรัดอยู่เต็ม หรืออาจทำด้วยลวดเงินหรือหุ้มเงินเป็นระยะๆ ส่วน “ฝัก” ทำด้วยไม้สักหรือไม้ โกงมันประกบกัน เพื่อให้ตัวดาบสอดเข้าไปมีปลอกหวายหรือลวดเงินรัดให้คงรูปและสวยงาม และยังมีสาย เชือกมัดที่ฝักเป็นห่วงเพื่อใช้สะพายไขว้หลังหรือสะพายบ่า (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 11) และยังมีอีก ลักษณะของปลายดาบ ดังนี้ 1) ดาบปลายเหลี่ยมหรือดาบปลายแสว (ปลายซุยหรือปลายแสว, ปลายใบข้าว, ปลายใบคา) ปลายจะแหลมเน้นการแทงทะลุ ฟันและเฉือน 2) ดาบปลายว้าย ตั้งแต่โคนถึงปลายมีความคม เสมอกัน สันดาบตรงปลายเข้ขึ้นเล็กน้อยด้านคมก็เข้ขึ้นตาม เน้นการฟันและเฉือน ดาบปลายว้ายอีก ลักษณะหนึ่งซึ่งพบน้อยมากคือ ปลายว้ายหันแม่โต้ 3) ดาบปลายบัว ดาบปลายมนหรือดาบหัวบัว เน้นความสวยงามและการฟัน มี 2 ลักษณะ คือ (1) ปลายบัว คือ ปลายดาบคล้ายดอกบัวหรือกลีบบัว (2) ปลายบัวหัวเห ยี่ยนหรือดาบหัวเหี่ยน เป็นปลายดาบมีลักษณะคล้ายส่วนหัวของปลาไหล 4) ดาบปลายเปียง คือ ตัวดาบมีกม ีขนาดกว้าง ส่วนปลายซึ่งปกติจะแหลมกลับมีลักษณะถูกตัดหรือหักดาบ (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 36-39) จากลักษณะของดาบดังที่กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ดาบเมืองจะมีลักษณะที่ต่างจากดาบทั่วไป คือ ฝักดาบ และด้ามดาบจะมีหวายถักแล้วนำมาเรียงตามความยาวของด้ามและฝัก นอกจากความสวยงามแล้วเพื่อเพิ่ม ความคงทน ลดการแตก บิ่น ของด้ามและฝักดาบ เมื่อใช้นานๆ ไปหวายจะมีความมันเงางาม เพราะหวายมีจะ การดูดซับเหงื่อจากฝ่ามือของผู้ใช้งาน นอกจากนี้ยังมีลักษณะของปลายดาบในความเป็นอัตลักษณ์ของคนเมือง จะมีความหลากหลายมากกว่าดาบคนท้องถิ่นอื่น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้ใช้งาน เช่น ดาบปลายบัว นอกจากความสวยงามแล้วยังเหมาะสำหรับการฟันอีกด้วย

ความเชื่อเรื่องโฉลกดาบ

พื้นฐานไม่ว่าจะภูมิภาคใดของประเทศไทยย่อมมีความเชื่อเข้ามาเกี่ยวข้องในวิถีชีวิตหรืออุปกรณ์ต่างๆ ใกล้ตัวตามแต่ละท้องถิ่นที่มี เฉพาะคนไทยภาคเหนือหรือคนเมือง จะผนวกความเชื่อเข้ากับดาบซึ่งมีวิธีการวัด โฉลกดาบโดยใช้หัวแม่มือกับนิ้วชี้จับที่โคนดาบให้ปลายดาบชี้ขึ้น แล้วจับสลับซ้ายขวานับขึ้นไปจนถึงปลายดาบ หนึ่งช่วงหัวแม่มือที่จับดาบก็ถ่วงโคลกหนึ่งคำ ถ้าลำดับจนหมดคำโคลกแล้วให้เริ่มนับใหม่ เมื่อนับจนถึงปลาย ดาบสิ้นสุดตรงกับคำรำขอใดก็ให้ทำนายไปตามนั้นโดย วิลักษณ์ ศรีป่าซาง ได้สัมภาษณ์ข้อมูลเกี่ยวกับโฉลก ดาบกับครูสมบุญ กาวิชัย เมื่อวันที่ 1 พฤษภาคม 2542 ดังนี้ (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 43)

1. ดาบแก็ะแงะ – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล
2. ดาบแก็่ง – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล

3. มัดแขนแปล้คืนหลัง – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล
4. เพ็นซังทิงบ้าน – “ไม่ดี” มีคนซังทั่วไป
5. ซี้คร้านบ่มีของ – “ไม่ดี” ไม่เป็นมงคล
6. ซี้คร้านหัวหวาก – “ไม่ดี” (ซง อ่านว่า จอง - เตียง, หวาก-แตก เป็นแผล)
7. เข้าป่าหมากตายซง – “ไม่ดี” (ซง - อยู่ไกลผู้คน, แอบ, ซ่อนเร้น, แฝงตัว)
8. สะพายดาบถงแอ้วค้ำ – “ดี” คำขายดี (ถง - ถุง)
9. ซีม้าแก้วเล่นเทียวเมือง – “ดี” จะได้เป็นใหญ่เป็นโต มีผู้นำถือ
10. คำเหลืองเต็มไถ้ – “ดี” ร่ำรวย
11. ไถ้เมียแก้วมานอน – “ดี” มีเสน่ห์
12. ซ้อม้าพอนมาซี้ – “ดี” มีเงิน (พอน อ่านว่า ปอน - สีขาว)
13. นั่งแทนที่ขุนหลวง – “ดี” มีอำนาจ

จากโคลกดาบดังที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่า การลงของนิ้วหัวแม่มือจับตั้งแต่โคนดาบไปจนถึงปลายดาบที่มีลักษณะความเชื่อที่ดีเป็นมงคลตั้งแต่ 8 ไปจนถึง 13 ซึ่งการหยุดของนิ้วแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันตามขนาดของนิ้วหัวแม่มือ แต่ทั้งนี้สามารถวัดความยาวความยาวของใบดาบให้ตรงกับโลกหรือเป็นมงคล ขึ้นอยู่กับความเชื่อหรือความชื่นชอบว่าอยากจะทำให้มีความยาวที่เหมาะสมกับโลกดาบในตำแหน่งใด เช่น บุคคลที่มีนิ้วหัวแม่มือใหญ่ กับบุคคลที่มีนิ้วหัวแม่มือเล็ก ต่างต้องการโลกให้ตรงกับ 10 คำเหลืองเต็มไถ้ คือ “ดี” ร่ำรวย ส่งผลให้ความยาวของดาบเล่มนั้นมีขนาดความยาวที่ต่างกัน เป็นต้น

มิติความงามในดาบเมือง

เมื่อเข้าใจนิยามความหมายของสุนทรียศาสตร์แล้วสามารถนำมาอธิบายวิเคราะห์ผ่านดาบเมือง ที่เป็นงานศิลปะหัตถกรรมที่มนุษย์สร้างขึ้นจากหลายองค์ประกอบกันขึ้นจากจิตวิญญาณ ซึ่งในปัจจุบันแม้ว่าดาบเมือง จะไม่ได้ใช้ในการสู้รบ เพื่อศึกสงครามแล้ว แต่เป็นการอนุรักษ์งานฝีมือที่ถูกส่งจากบรรพชนสู่รุ่นหลาน ดังนั้นจึงมีกลุ่มคนที่รักและชอบในงานศิลป์ของดาบ ผวนกับความงาม อัตลักษณ์ ของส่ลาหรือช่างที่ถ่ายทอดลงบนใบดาบ ฝักดาบ ด้ามดาบ สายดาบ และรวมไปถึงโลกดาบที่เป็นความเชื่อ เพื่อมาอธิบายตามในมิติของสุนทรียศาสตร์ผ่านดาบเมืองจะเห็นว่า สามารถมองมิติสุนทรียะได้เป็น 2 มิติ คือ มิติสุนทรียะ (รูปธรรม) สามารถจับต้องได้หรือสามารถสรรค์สร้างงาน และ มิติสุนทรียะ (นามธรรม) ที่ไม่สามารถจับต้องได้ ดังนี้

1. สุนทรียะ (รูปธรรม) คือ องค์ประกอบของดาบ เช่น ลักษณะองค์ประกอบของดาบเมือง เช่น “ทรงใบตาม” อาจรวมถึงความยาวของดาบที่มีความมีลักษณะแตกต่างกันของใบขึ้นอยู่กับความต้องการของช่างตีดาบที่จะรังสรรค์อย่างไรให้ออกมาตามความพึงพอใจว่านั่นคือความงามหรือสมดุลเหมาะสมที่สุด “ฝักดาบ” เหล่าไม้ขึ้นรูปให้เหมาะกับขนาดของดาบ หากเปรียบกับเสื้อคือ ใส่อย่างไรออกมาแล้วให้ดูสวยงาม เหมาะสม ตามขนาดให้มากที่สุดของฝีมือช่างนั้นๆ “ด้ามดาบ” มีความยาว ชัดส่วน ที่เหมาะสมและยังมีหวายที่เหลาแล้วนำมาถักอีกด้วย “สายดาบ” ขนาด สี ความยาว กันมัดเชือกดาบ ให้เป็นไปตามความพึงพอใจของผู้ครอบครอง

และดาบเมืองนั้นจะมีความต่างจากดาบทั่วไปโดยสังเกตได้ง่าย คือ “ด้ามดาบ” จะมีการถักด้วยหวายโดยเหลาเส้นหวายให้มีขนาดเล็กรัดด้ามดาบตลอดแนว ส่วน “ฝักดาบ” มีการถักหวายรัดฝักดาบเป็นช่วงๆ ไม่ได้รัดตลอดแนวเหมือนกับด้ามดาบ และมีการลงยางรักแท้เพื่อให้หวายมีความคงทนมากยิ่งขึ้น รวมถึงดาบอาญาสิทธิ์ที่มีโลหะเข้ามาหุ้มด้ามดาบและหุ้มฝักดาบ มีทั้ง หุ้มด้วยเงิน ทองเหลือง ทองคำ เป็นต้น ดังนั้นการตัดสินสุนทรียะของดาบที่เป็นรูปธรรมจัดว่าเป็นความงามที่อาศัยคุณค่าด้วย ทฤษฎีวัตถุวิสัย มีลักษณะเป็นสิ่งที่สมบูรณ์และเป็นสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเอง (ลักษณวัต ปาละรัตน์, 2561 : 17)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ความงามของดาบเมือง เป็นสุนทรียะ (รูปธรรม) ที่สามารถตัดสินคุณค่าได้จากทฤษฎีวัตถุวิสัย (Objectivism theory) เพราะเชื่อว่าคุณค่าของวัตถุนั้นขึ้นอยู่กับความสมบูรณ์ ได้สัดส่วน สมมาตร รูปร่างเหมาะสม องค์ประกอบสมดุลทุกประการหรือมีส่วนใดส่วนหนึ่งของวัตถุนั้นบกพร่อง ถึงกระนั้นก็ยังมีความงามอยู่ในตัวของมันเอง โดยที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การตัดสินผ่านความรู้สึก ความสนใจ หรือความพึงพอใจของมนุษย์ หากแต่วัตถุนั้นมีความงามโดยสมบูรณ์แบบ

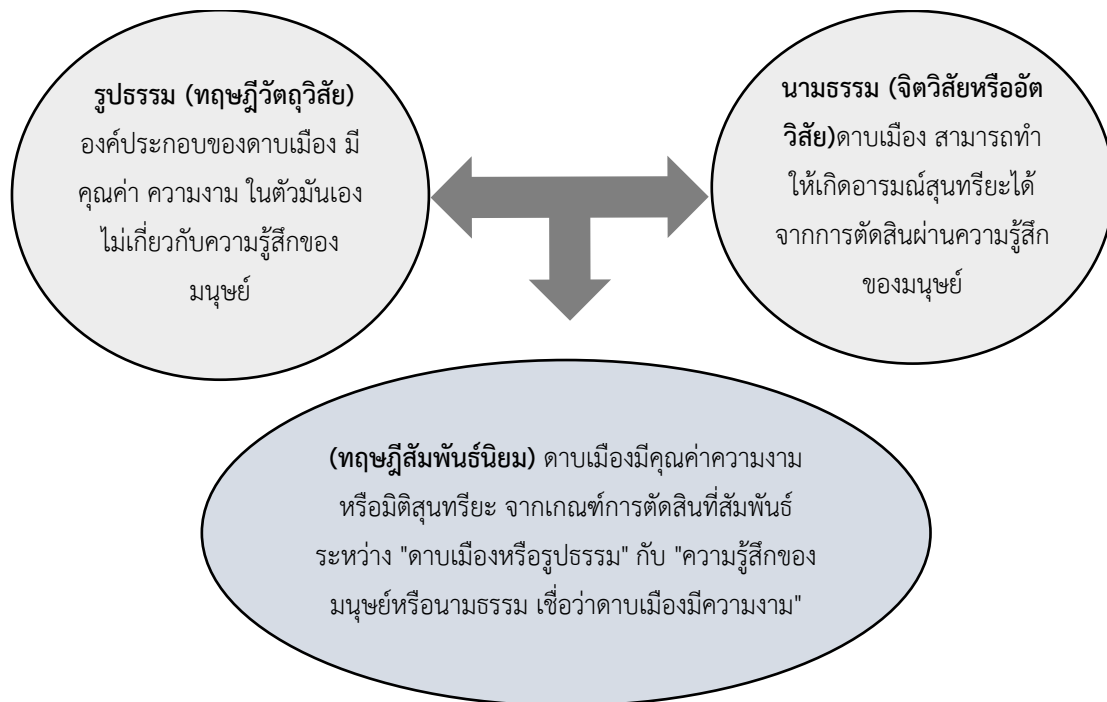
2. สุนทรียะ (นามธรรม) เช่น ด้านความเชื่อ คือ โลกดาบที่คนเมืองยึดถือว่าความยาวเท่านั้นเท่านั้นของแต่ละบุคคลจะตรงในคำว่า “ดี” ซึ่งในคำว่าดีที่เป็นความเชื่อนี้เองจัดว่าเป็นความงาม ฉะนั้นดาบประจำตัวจึงมีการวัดความยาวให้ต้องตามความชอบและให้ถูกโลกความเชื่อของตน นอกจากนี้ยังมีการตอกอักขระลั่นนาเป็นบทสวดต่างๆ โดยย่อตอกลงบนใบดาบ เรียกว่า สรีกัญไชย เขียนตามอักษรธรรมลั่นนา มีการออกเสียงว่า “สะ-หลี่-กัน-ใจ” ถือว่าเป็นดาบศักดิ์สิทธิ์ มีไว้ประจำบ้านเรือนใช้เป็นเครื่องรางทรงพุทธานุภาพ มีครูบาอาจารย์ที่ทรงพระเวทย์วิทยาคมของลั่นนาได้ปลุกเสก อธิฐานจิต เพื่อป้องกันภัยคุณไสย ป้องกันภูมิจิตต่าง ๆ ที่มองไม่เห็น รวมถึงเชื่อกันว่ามีแล้วทำให้ผู้ครอบครองมีอำนาจวาสนาอีกด้วย บ้างก็มีการนำวัตถุเชื่อว่าเป็นมงคลต่างๆ เช่น มีการเจาะรูที่ด้ามดาบแล้วนำตะกรุด ผงพุทธคุณ บางคนอาจนำเส้นผมของครูบาอาจารย์ที่เคารพนับถือ หรือเส้นผมของเจ้าของดาบเองเพื่อให้เป็นดาบประจำตัวของบุคคลนั้นๆ ทั้งนี้ก็มีความเชื่อว่าการบรรจุวัตถุมงคลหรือวัตถุอาถรรพ์ต่างๆ เพื่อให้ดาบน้ำทรงพุทธานุภาพมากยิ่งขึ้น ฉะนั้นแล้วสิ่งต่างๆ เหล่านี้เองจึงจัดเป็นความงามหรือความดีงามในรูปแบบความเชื่อที่เชื่อกันในด้านว่า ดี ที่ไม่สามารถจับต้องเป็นรูปนามได้ และนอกจากนี้ตามคติของการปกครอง ดาบ ถือว่าเป็นมออำนาจการบริหารแคว้นคือ มีอำนาจเด็ดขาด ที่แม่ทัพหรือเจ้าผู้ครองนครได้รับพระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดินในขณะไปทำสงคราม เรียกว่า อาอาญาสิทธิ์ ฉะนั้นความงามทางความรู้สึกจึงอาศัยการตัดสินคุณค่าความงามด้วย

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า เกณฑ์การตัดสินคุณค่าความงามในดาบเมือง เป็นสุนทรียะ (นามธรรม) ที่ไม่สามารถจับต้องได้จึงอาศัย ทฤษฎีแบบจิตวิสัยหรืออัตวิสัย (Subjectivism theory) คือ เป็นมุมมองหรือความคิดเห็น โดยเฉพาะในสิ่งที่เกี่ยวข้องกับความงามที่เกิดจากความรู้สึก ความเชื่อ หรือเจตนารมณ์ของปัจเจกบุคคลที่ให้ ความสำคัญกับความรู้สึกของผู้รับรู้เป็นหลัก แม้ว่าวัตถุนั้นอาจจะไม่มีความสมมาตร ขาดรูปร่างที่กลมกลืนก็ตาม เพราะสิ่งนั้นมีความงามเนื่องด้วยคนเป็นผู้ให้คุณค่าตัดสินว่าสิ่งนั้นมีความงามโดยแท้จริง

นอกจากเกณฑ์การตัดสินความงามดังที่กล่าวมาอาจยังสามารถตัดสินในมิติความงามของดาบเมืองได้สมบูรณ์อย่างแท้จริง ดังนั้นจึงต้องอาศัยอีกทฤษฎี โดยเป็นความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุกับจิต ต่างมีหน้าที่

สัมพันธ์กัน (mind-body) ซึ่งแนวคิดนี้แบ่งออกเป็น ทวินิยม (dualism) ที่เชื่อว่ามีสิ่งเป็นจริง 2 สิ่ง ซึ่งไม่ขึ้นแก่กัน ไม่อาจลดทอนเหลือเพียงสิ่งเดียว (กัจจ สุนพงษ์ศรี, 2559 : 115) ที่สามารถใช้เป็นเกณฑ์ตัดสินคุณค่าของมิติสุนทรียศาสตร์ในดาบเมืองได้แท้จริง คือ ทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism theory) ที่ไม่ได้เป็นการรับรู้เข้าถึงความงามอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้น แต่เป็นการเข้าถึงคุณค่าความงามของดาบเมืองทั้งสองแบบ ที่เป็นการผสมผสานกันระหว่างความงาม “แบบนามธรรม (ทฤษฎีจิตวิสัยหรืออัตวิสัย)” กับ “แบบรูปธรรม (ทฤษฎีจิตวิสัยหรืออัตวิสัย)” ฉะนั้น ทฤษฎีสัมพัทธนิยม เป็นการตัดสินคุณค่าความงามแบบกลมกลืนที่สามารถอธิบายได้ว่าเป็นคุณค่าของความงามระหว่าง “ดาบเมือง” กับ “การรับรู้ทางอารมณ์ของบุคคล” เป็นความงามที่มีจิตวิญญาณให้ความรู้สึกอัมเอบ มีความสุขทุกครั้งที่ได้เห็นได้สัมผัส ให้ความรู้สึกเบิกบาน อยากมีไว้ครอบครอง รู้สึกมีเสน่ห์ อยากอนุรักษ์ มีมนต์ลึงให้ความรู้สึกว่ามีพลังอำนาจที่ซ่อนเร้นอยู่ในดาบเมือง แต่ทั้งนี้ความงามในดาบเมืองอาจจะไม่ได้ตอบโจทย์สำหรับทุกคนเสมอไป เนื่องจากการเข้าถึงคุณค่าของความงามในดาบเมืองอย่างแท้จริงนั้น ต้องขึ้นอยู่กับทัศนคติของแต่ละบุคคลด้วย เช่น “งามของเรา ไม่งามของเขา หรือ งามของเขา ไม่งามของเรา” เป็นต้น

แม้ในปัจจุบันดาบคือ อาวุธ ที่ไม่ได้ใช้เพื่อเป็นอาวุธในการทำศึกสงครามดังเช่นในอดีตแล้วก็ตาม แต่ยังคงมีกลุ่มอนุรักษ์งานศิลป์ของดาบเมืองอยู่ กลุ่มคนที่สะสมดาบที่ยังมีความชื่นชอบในเสน่ห์ของดาบเมืองอยู่ และรวมไปถึงกลุ่มช่างดาบที่คงมีการสืบทอดจากบรรพชนสู่รุ่นหลานในการทำดาบเมือง เพราะความมีอัตลักษณ์ของดาบเมืองจึงมีบุคคลที่ครอบครองเพื่ออนุรักษ์ดาบเก่าและดาบใหม่ ดาบบ้างเก่าโบราณก็ยังมีราคาแพง เพราะในปัจจุบันมีกลุ่มคนชื่นชอบสะสมงานดาบโบราณมักเป็นมรดกตกทอดมาหลายชั่วคน ที่ดาบมีอายุเกินกว่า 80 ปี ขึ้นไปโดยประมาณ ราคาที่ส่งผลก้าวกระโดดตามความต้องการ ทั้งนี้ก็เพราะกลุ่มคนที่มีจิตวิญญาณในดาบเมืองที่มองในมิติสุนทรียศาสตร์ด้านความรู้สึกภายใน แต่ในบุคคลทั่วไปอาจจะไม่ได้สนใจในเรื่องความงามของดาบ เพราะมิติความงามย่อมไม่สามารถเข้าถึงได้ในทุกคน ทั้งนี้จะด้วยเหตุผลใดก็ตามการอนุรักษ์ดาบเมืองทั้งดาบโบราณหรือดาบใหม่ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีความภาคภูมิใจของชนรุ่นหลังได้สืบสานงานศิลปะที่เกิดจากการรังสรรค์สร้างขึ้นของบรรพชน โดยแรกเริ่มจากการทำศึกสงครามและหลังศึกสงคราม ให้หลงเหลือมาถึงปัจจุบันได้ศึกษา ฉะนั้นแล้วสุนทรียะในดาบเมืองมีความงามในตัวเอง แต่การเข้าถึงความงามของดาบเมืองนั้นขึ้นอยู่กับปัจเจกบุคคล เมื่อเยาวชนได้รู้ได้เห็นได้รู้จัก หรือได้เข้าใจเรื่องดาบเมืองแล้ว ส่วนหนึ่งคงรู้ค่าและดาบเพียงเล่มเดียวก็สามารถปลุกจิตสำนึกให้รักความเป็นชาวล้านนาได้ (วิลักษณ์ ศรีป่าซาง, 2547 : 85) เพราะนอกจากความงามเป็นเรื่องส่วนบุคคล และขึ้นอยู่กับรับรู้ของผู้มอง (Beauty is in the eyes of the beholders) สิ่งที่ดีสวยงามสำหรับ คนหนึ่ง อาจดูไม่สวยงามสำหรับอีกคนหนึ่งก็ได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องยากที่จะอธิบายถึง “ความงาม” ให้ถูกต้อง 100% แม้กระนั้นคุณสมบัติของความงามก็คือ “ความรู้สึก บวก ความพึงพอใจ และสิ่งที่ให้ความรู้สึกเจริญตา เจริญใจแก่ผู้ที่ได้สัมผัส” (ธนภัทร รุ่งธนาภิรมย์, 2560 : 14) จะเห็นได้ว่าความงามของดาบเมืองเป็นการผสมผสานกันระหว่างความงามทางกายภาพหรือสุนทรียะ (รูปธรรม) กับความงามทางความรู้สึกสุนทรียะ (นามธรรม) จากเนื้อหาที่กล่าวมาพอสรุปได้ตามตารางภาพดังนี้

แผนภาพที่ 2 ทฤษฎีการตัดสินคุณค่าความงามในดาบเมือง

บทสรุป

ดาบเมือง คือ อาวุธที่เป็นงานหัตถกรรมเกิดจากมนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้สู้รบในศึกสงครามในสมัยอาณาจักรล้านนา ภายหลังกลายเป็นส่วนหนึ่งของสยามในสมัยรัตนโกสินทร์ตรงกับรัชกาลที่ 5 มี 8 จังหวัด ภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย คือ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน แพร่ น่าน พะเยา เชียงราย ลำพูน ลำปาง และเรียกกลุ่มตนเองว่า คนเมือง แม้ปัจจุบันดาบเมืองไม่ได้มีเพื่อการสู้รบอย่างสมัยก่อน แต่ยังมีกลุ่มคนที่อนุรักษ์สืบสานงานศิลปะหัตถกรรมดาบเมืองที่เป็นอัตลักษณ์อันโดดเด่นของคนเมือง ในมิติความงามของดาบเมือง สามารถใช้เกณฑ์ตัดสินคุณค่าทางความงามได้จาก 3 ทฤษฎี คือ 1) ทฤษฎีวัตถุวิสัย (Objectivism theory) คือ ดาบมีความงามในทางกายภาพที่มีองค์ประกอบสมบูรณ์ ได้สัดส่วน สมมาตร รูปร่างเหมาะสม องค์ประกอบสมดุลทุกประการ ที่ไม่ได้ขึ้นอยู่กับเกณฑ์การตัดสินผ่านความรู้สึกของมนุษย์ 2) ทฤษฎีแบบจิตวิสัยหรืออัตวิสัย (Subjectivism theory) คือ ดาบเมืองมีความงามหรือความเชื่อ ผ่านทางจิตวิญญาณที่ไม่สามารถจับต้องได้ แต่ใช้ความรู้สึกของมนุษย์เป็นเกณฑ์สำคัญในการตัดสิน และ 3) ทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism theory) คือ ดาบเมืองมีคุณค่าความงามที่เกิดจากองค์ประกอบได้สัดส่วน สมบูรณ์ทุกประการทางกายภาพที่สามารถจับต้องได้ กับความงามในด้านจิตวิญญาณความเชื่อ ผ่านทางความรู้สึกอารมณ์สุนทรีย์ของมนุษย์เป็นการตัดสิน ดังนั้นดาบเมืองจึงมีคุณค่าความงามโดยใช้ทฤษฎีเป็นเกณฑ์ในการตัดสินคือ ทฤษฎีสัมพัทธนิยม (Relativism

theory) แต่ทั้งนี้ดาบเมืองไม่ได้มีความงามสำหรับทุกคนเสมอไป แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคลที่สามารถเข้าถึงจิตวิญญาณของความงามในดาบเมืองได้

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้รับจากการศึกษาดังที่กล่าวมานี้ เพื่อเป็นการแสวงหาคุณค่าของความงามหรือมิติสุนทรียศาสตร์ในดาบเมือง รวมถึงเข้าใจประวัติความเป็นมาของชนชาติพันธุ์คนไทยภาคเหนือตอนบนในอดีตที่บรรพชนได้ทิ้งร่องรอยของศิลปวัฒนธรรมให้เกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของความเป็นชาวล้านนาหรือคนเมืองโดยกำเนิด และสิ่งหนึ่งที่ตกทอดมาจนถึงปัจจุบันนั้นคือ ดาบเมือง ซึ่งนอกเหนือจากอดีตเพื่อใช้เป็นอาวุธในการสู้รบยังถือว่าเป็นงานหัตถกรรมฝีมือที่แฝงด้วยจิตวิญญาณของบรรพบุรุษได้คิดสร้างสรรค์ขึ้น แม้ปัจจุบันไม่ได้มีการสู้รบเหมือนอย่างในอดีตก็ตาม เยาวชนรุ่นใหม่หรือกลุ่มคนที่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประวัติของดาบเมือง ที่สนใจในมนต์เสน่ห์ ความงาม ความเชื่อที่เต็มเปี่ยมด้วยจิตวิญญาณเกิดความภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของความเป็นชาวล้านนาหรือคนเมืองได้ยิ่งขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการอนุรักษ์ดาบเมืองให้ชนรุ่นหลังได้ศึกษาและสามารถนำมาเป็นฐานข้อมูลเพื่อใช้ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับภูมิปัญญาของบรรพบุรุษที่ถ่ายทอดผ่านดาบเมืองได้อีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กำจร สุนพงษ์ศรี. (2555). *สุนทรียศาสตร์ หลักปรัชญาศิลปะ ทฤษฎีทัศนศิลป์ ศิลปวิจารณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชยุตภักดิ์ คำมูล. (2553). *วรรณกรรมประกอบพิธีกรรมล้านนา ลักษณะเด่น ภูมิปัญญาและคุณค่า*. เชียงใหม่ : ศูนย์ล้านนาศึกษา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธนภัทร รุ่งธนาภิรมย์. (2560). *ทฤษฎีความงาม*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เอทโพร์พรีนท์.
- พวง มีนอก. (2530). *สุนทรียศาสตร์*. กรุงเทพฯ : กิ่งจันทร์การพิมพ์.
- ฟอง เกิดแก้ว. (2527). *กระบี่กระบอง*. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2525). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525*. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์.
- ลักษณะวัต ปาละรัตน์. (2561). *สุนทรียศาสตร์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ลัดดาวัลย์ แซ่เซียว. (2545). *200 ปี พม่าในล้านนา*. กรุงเทพฯ : โครงการอาณานิคมศึกษา 5 ภูมิภาค.
- วิลักษณ์ ศรีป่าซาง. (2547). *ดาบเมือง*. กรุงเทพฯ : ปิรามิด.
- สร้อยดี อ่องสกุล. (2561). *ประวัติศาสตร์ล้านนา*. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- อันธิมา แสงชัย. (2557). *มิติสุนทรียศาสตร์ในจริยศาสตร์ขงจื้อ*. หลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาปรัชญา ภาควิชาปรัชญา คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.